

*Кабанцева Н. В.,
аспірант кафедри германських та східних мов
Міжнародного гуманітарного університету*

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. Стаття присвячена становленню публіцистичного стилю в українській та англійській мовах. Розглянуто генезу утворення й етапи розвитку, які зробили вагомий внесок у формування публіцистичного стилю в мовах дослідження.

Ключові слова: публіцистичний стиль, публіцистика, есеїстика, мова газети.

Постановка проблеми. Зміни в житті суспільства й громадські зміни, як у дзеркалі, демонструються в будь-якій мові. Саме публіцистичний стиль сприймає всі ці зміни найбільше, порівняно з іншими стилями мови. Сучасна публіцистика розвивається швидкими темпами, змінюючи не тільки себе, а й загальнонаціональну літературну мову, що й зумовлює актуальність дослідження.

Метою статті є з'ясування особливостей процесу становлення публіцистичного стилю української та англійської літературної мов.

Об'єктом дослідження є публіцистичний стиль в українській та англійській мовах.

Предметом дослідження є становлення публіцистичного стилю в українській та англійській мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публіцистичний стиль української мови з давнього періоду й майже до середини XVI ст. виражався переважно в жанрі слів і повчань із виразним полемічним ухилом, із XVI ст. – із виразним живомовним компонентом. Корені публіцистичного стилю української мови сягають глибин давньої полемічної літератури (XVI–XVII ст.). Цей період ознаменувався низкою майстерних іронічно-сатиричних полемічних творів проповідників і письменників, діячів української церкви.

Помітним кроком у розвитку публіцистичного стилю української мови став кінець XIX ст., коли формування публіцистичного стилю розпочалося в 1860–1880 рр. на тлі загальноукраїнської боротьби за єдину літературну мову, її функціональне багатство й чистоту.

Зародження української преси (кін. XIX ст. – поч. XX ст.) стало поштовхом до розвитку публіцистичного стилю нової української літературної мови. С. Єрмоленко зауважує, що на тлі досліджень функціональної стилістики впливає той факт, що публіцистичний стиль, зокрема мова преси, залишався поза увагою мовознавців протягом тривалого часу: «Якщо для всіх була зрозумілою політична роль газети, її суспільне призначення як джерела інформації, то словесна стилістико-лінгвістична природа газети привернула до себе увагу порівняно недавно» [3, с. 162].

Після скасування цензурних обмежень газетно-публіцистичний жанр отримав поштовх до розвитку, проте він не здатен утвердитися як повноцінний різновид літературної мови через нестабільність і невідшліфованість українського правопису, що

не раз ставало предметом нарікань письменників і видавців як Східної, так і Західної України [10, с. 234].

Певні стандарти й унормування публіцистичний стиль отримує в кінці XIX ст. – на початку XX ст., що стає важливим моментом для лінгвістики. У 20-х рр. XX ст. мовознавці звертаються до дослідження мови преси (так званої газетної мови), оскільки на той час засоби масових комунікацій були представлені переважно газетною й журнальною періодикою. Уже з кінця XIX ст. формується той напрям лінгвістичних досліджень, у якому працює сучасна наука та визначається здатність мови впливати на формування масової культури й масової свідомості.

Значний поштовх у розвитку публіцистичний стиль української мови отримує на початку XX ст., що пов'язано із загостренням політичної ситуації на території Східної України. Того часу жанрова диференціація української мови набуває значної активізації: художній і публіцистичний стилі починають активно функціонувати.

Відродження українського національно-культурного життя і здобуття Україною незалежності зумовили значні зміни в публіцистичному стилі. До публіцистичного стилю повертаються заборонені й забуті українські антропоніми, серед яких імена визначних політичних, культурних і релігійних діячів України, провідників національних визвольних змагань, творчої та наукової інтелігенції.

Кінець XX ст. – початок XXI ст. характеризує загострення інтересу мовознавців до мови масових комунікацій як до визначального чинника динаміки словникового складу української мови (С. Єрмоленко [3], Л. Мацько [4], О. Пономарів [6], О. Стишов [7]); виділення мови засобів масової інформації в окремий функціональний стиль, у межах якого виділяють публіцистичний підстиль (А. Нелюба [5]).

Найдавнішими зразками публіцистичного стилю англійської мови є твори ораторського красномовства й історико-біографічного життєпису діячів минулого. У Стародавній Греції, наприклад, публіцистичний стиль практикувався переважно в його усній формі, був відомий як ораторський стиль, у межах якого виражалися погляди та настрої адресанта (оратора).

У Середньовіччя, особливо на початку другого тисячоліття, у перших європейських університетах формується теорія академічного красномовства – схоластика, що характеризується розвитком системи доказів і різноманітною аргументацією. Свого розквіту ця сфера ораторського мистецтва сягає в Сорбонні в XIII ст. й Оксфорді в XII ст. Великобританія також може вважатися одним із родоначальників і продовжувачем політичного красномовства, до того ж у трьох його різновидах:

- красномовство, народжене історичними подіями, пов'язаними з переломними для країни моментами: народні повстання XV–XVI ст., війна Білої й Червоної Троянди, Англійська буржуазна революція тощо;

• парламентське красномовство, що склалося в головному законодавчому органі країни;

• дипломатичне спілкування [9, с. 106].

Британський парламентаризм подарував світові багато яскравих ораторів-полемістів, традиції яких були пізніше продовжені парламентаріями-ораторами в Англії та США.

Іншим більш молодим різновидом публіцистичного стилю є есеїстика. Жанр есе, що входить до складу публіцистичного стилю, був одним із найпопулярніших в англійців жанрів і мав в Англії «багату традицію більш ніж двохсотрічної давнини, яка дала щонайменше п'ятнадцять жанрових різновидів» [8, с. 110].

За чотириста років свого існування англійська есеїстика знала періоди злетів і падінь, які пояснювалися передусім загальним суспільно-політичним станом суспільства. А. Дмитровський, один із дослідників есеїстики, зазначає: «Відкритість суспільства, гласність, можливість обговорювати будь-які проблеми, посилення політичної та ідеологічної боротьби роблять есеїстику більш затребуваною, оскільки в її основі лежить осмислення, оцінювання подій, що робить цей літературний напрям надзвичайно популярним» [2, с. 7].

Особливий інтерес викликає історія становлення й розвитку англо-американської газетно-журнальної публіцистики, що є основою всього публіцистичного стилю.

В Англії епохи правління англійської королівської династії Тюдорів домінують була культура усного мовлення. До основних засобів отримання, передання та осмислення новин належали дебати, переговори й бесіди. Близько 1475 р. в Англії з'являється книгодрукування, першою друкарнею стає видавництво Вільяма Кекстона, організоване у Вестмінстерському абатстві.

У 1557 р. Стейшнєз Компані (*The Stationers' Company*), одна з видавничих компаній Лондона, отримує Королівську хартію, що дозволяє їй досить вільно займатися професійною видавничою діяльністю за збереження лояльності до правлячих кіл. Цей факт можна вважати початком організації гільдії видавців Британії [Blayney]. Наприкінці 1620 р. в Лондоні з'являються друковані періодичні видання англійською мовою, випущені в Амстердамі та привезені в Англію. Першою з регулярних англійських газет став тижневик *the Weekly News*, що вперше вийшов друком у травні 1622 р. Рання англійська газета була головним носієм інформації. Коментарі з'явилися в газетах пізніше. Але ще із середини XVIII ст. британська газета була дуже схожа на газети сьогодення, які містять зарубіжні й вітчизняні новини, оголошення, анонси, статті з коментарями [9, с. 108].

До кінця XVII ст. в Англії сформувалася система періодичної преси, що пройшла довгий еволюційний шлях від видаваних із нагоди невеличких книжок із новинами єлизаветинської епохи до усталених і регулярних періодичних видань. Змінилося й ставлення суспільства до них. Періодична преса все більш стає інструментом реформ, а самі видавці й публіцисти усвідомлюють свою відповідальність за друковане слово, позицію свого видання, усе більш доходять усвідомлення того, що газета не просто поширює новини про події в країні та за кордоном, а й формує громадську думку.

Розвиток періодики кінця XVII ст. – початку XVIII ст. нечувано вплинув на есеїстику. Газети й журнали являли собою «жадібних споживачів» текстів цього жанру, тим самим відчутно збільшивши їхню популярність, розширивши читачку аудиторію есе. Іntenції есеїстики було перенесено з аристократії на середній клас [1, с. 21].

Публіцистичний стиль англійської мови пройшов довгий шлях свого становлення. Деякі його різновиди, такі як ораторські виступи, існують уже кілька століть, інші, такі як радіожурналістика, налічують не більше ніж століття свого існування. Основою публіцистичного стилю є газетно-журнальні публікації, що являють собою найбільш доступний, масовий, широко тиражований вид публіцистичних текстів, яким властиві аналітична переорієнтація фактологічного й конкретизація узагальненого матеріалу.

Висновки. Отже, генеза становлення публіцистичного стилю української та англійської мов сягає давнього періоду, проте початок «свого життя» публіцистичний стиль англійської мов бере значно раніше, ніж в українській мові, сягаючи коренями в Стародавню Грецію, де практикувався він переважно в усній формі та був відомий як ораторський стиль. Публіцистичний стиль англійської мови (XVI ст.) ґрунтувався на політичному красномовстві у трьох його різновидах (красномовство, народжене історичними подіями, парламентське красномовство, дипломатичне спілкування).

На відміну від англійської мови, корені публіцистичного стилю української мови з великими відривом від англійської сягають періоду давньої полемічної літератури (XVI ст.), для якого характерні роботи іронічно-сатиричних полемічних творів письменників і діячів української церкви.

Певних стандартів і норм публіцистичний стиль української та англійської мов досягає в різні періоди. Британська газета мала вигляд газети сьогодення із XVIII ст., яка містила зарубіжні й вітчизняні новини, анонси та статті, тоді як українська газета досягає такого стану в кінці XIX ст. – на початку XX ст.

Нині публіцистичний стиль української та англійської мов активно розвивається, реагуючи на суспільно-політичні події у світі. Особливе місце в публіцистиці посідає газетно-журнальна публіцистика, яка знайшла своє місце не тільки в межах друкованих видань, а й опанувала електронні ресурси обміну інформацією по всьому світу.

Перспективами подальшого розвитку дослідження вбачаємо в детальному розгляді використання й ролі метафори в публіцистичному стилі української та англійської мов.

Література:

1. Балаклицький М.А. Есе як художньо-публіцистичний жанр: [методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика»] / М.А. Балаклицький. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 74 с.
2. Дмитровський А.Л. Ессе як жанр публіцистики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.10 «Журналістика» / А.Л. Дмитровський. – СПб.: Гос. ун-т СПб., 2002. – 23 с.
3. Єрмоленко С.Я. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української мови / С.Я. Єрмоленко, Г.М. Колесник, К.В. Ленець. – К.: Наук. думка, 1977. – 236 с.
4. Мацько Л.І. Стилїстика української мови: [підручник] / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.
5. Нелюба А. Теорія і практика ділової мови / А. Нелюба. – Х.: Акта, 1997. – 192 с.
6. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: [підручник] / О.Д. Пономарів. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
7. Стишов О.А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О.А. Стишов. – К., 2005. – 388 с.
8. Урнов Д.М. Романтизм. Блейк. «Озерная школа». Вальтер Скотт. Байрон. Шеллі. Кіте. Ессеисти и другие прозаики / Д.М. Урнов // История всемирной литературы: в 9 т. / под ред. Ю.Б. Виппера. – М.: Наука, 1989. – Т. 6. – 1989. – С. 87–111.

9. Фёдоров В.В. История возникновения англо-американской публицистики и основные этапы ее развития / В.В. Фёдоров // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Нижний Новгород, 2010. – Вып. 10. – С. 105–115.
10. Яременко С.А. Публіцистичний стиль української мови: парадигма становлення в контексті історії літературної мови початку XX ст. / С.А. Яременко // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – 2009. – Вип. 19. – С. 232–240.

Кабанцева Н. В. Генезис становлення публіцистического стиля в українском и англійском языках

Аннотация. Стаття посвящена становленню публіцистического стиля в українском и англійском языках. Рас-

смотрены генезис образования и этапы развития, которые сделали весомый вклад в формирование публицистического стиля в языках исследования.

Ключевые слова: публицистический стиль, публицистика, эссеистика, язык газет.

Kabantseva N. The genesis of the publicistic style's formation in the Ukrainian and English languages

Summary. The article is devoted to the formation of publicistic style in the Ukrainian and English languages. The genesis of the formation and developing stages are observed, which have made a significant contribution to the publicistic style of study's languages.

Key words: publicistic style, publicistics, semantics, essays, newspapers' language.